

Черній Віктор Вікторович 

концертмейстер кафедри мистецької освіти

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ФОРТЕПІАННОГО АНСАМБЛЕВОГО ВИКОНАВСТВА

Фортепіанний ансамбль – це одна з найдавніших та найбагатших форм колективного музикування, що пройшла шлях від камерного домашнього дозвілля до складного концертного жанру. На відміну від сольної гри, де виконавець має повну свободу інтерпретації, ансамблеве виконання вимагає від піаніста не лише бездоганної технічної вправності, а й особливих психологічних та комунікативних навичок, спрямованих на створення єдиного художнього цілого. Процес їхнього формування є багатограним синтезом єдності артикуляції та звуковидобування, суворого слухового контролю, ритмічної дисципліни та глибокої емоційної емпатії.

Єдність артикуляції та звуковидобування. Фундаментом ансамблевої єдності є навичка «спільного дихання» та ідентичність штрихової культури. Синхронне відчуття ауттакту та кожної паузи забезпечує цілісність звукової тканини, створюючи ілюзію гри одного виконавця. Партнери повинні досягти абсолютної згоди у трактуванні кожного знака – від гостроти staccato до глибини legato. Вироблення єдиної манери торкання інструмента запобігає руйнуванню фактури, яке неминуче виникає при використанні різнорідних технічних прийомів, і перетворює штрих кожного піаніста на органічне доповнення партії іншого [2].

Не менш важливим є вибудовування звукового балансу, що базується на чіткому розподілі функцій між партіями primo та secundo. Виконавець нижньої партії має створювати стійку гармонійну опору, яка водночас не повинна перекривати солюючу мелодичну лінію партнера. Висока культура ансамблю виявляється в умінні свідомо підпорядкувати власну партію загальній художній доцільності, де технічні пасажі супроводу делікатно відступають на другий план, висвітлюючи головну тему. Це забезпечує прозорість фактури та змістовну глибину всього музичного полотна [2].

Ритмічна дисципліна та відчуття часу. Ритмічна дисципліна у фортепіанному ансамблі є стрижнем, що перетворює двох виконавців на єдиний організм через досягнення абсолютної синхронності «атаки» звуку та одночасного «знімання» рук. Це потребує формування спільної «внутрішньої пульсації» – єдиного відчуття мікроритму, без якого неможливо досягти

монолітності звучання, особливо у швидких темпах чи складних фактурних змінах. Така дисципліна виховує спільний внутрішній метр, що дозволяє партнерам не просто механічно дотримуватися темпу, а відчувати логіку ритмічного розвитку твору як цілісної драматургічної структури [1].

Мистецтво ансамблевого ритму також виявляється в особливому ставленні до паузи та агогіки, де пауза стає активною формою спільного музичного руху. Навичка «чути тишу» дозволяє піаністам здійснювати бездоганно точні вступи, а агогічна гнучкість (*ritenuto* або *accelerando*) реалізується на рівні інтуїції та миттєвої реакції на темпове дихання партнера. За умови такої живої дисципліни ритм перестає бути простою часовою сіткою і перетворюється на потужний засіб виразності, що організує форму твору та забезпечує його художню цілеспрямованість [1].

Специфіка слухового контролю в ансамблі полягає у переході до «об'ємного» слуху, що дозволяє піаністу розподіляти увагу між власною партією, лінією партнера та загальним звучанням. Цей психоакустичний процес вимагає вміння чути себе «збоку», оцінюючи гру як частину цілісної партитури, а не як сольне висловлювання. Такий підхід запобігає звуковому егоїзму та забезпечує навичку «випереджаючого слухання», коли виконавець прогнозує наміри партнера і миттєво корегує власну динаміку чи тембр для збереження прозорості та балансу фактури.

Вищим рівнем майстерності є здатність мислити «цілісними звуковими пластами», сприймаючи фортепіанний дует як єдиний оркестровий організм. На цьому етапі слух стає аналітичним інструментом, що виокремлює провідні голоси, приховані підголоски та педальні звуки у складній поліфонічній тканині, де партії *primo* та *secundo* постійно переплітаються. Завдяки тотальному слуховому контролю виконання позбувається механістичності, перетворюючись на інтелектуальну музичну бесіду двох рівноправних митців, наповнену глибиною та художньою змістовністю [2].

Психологічна взаємодія в ансамблі – це найвищий рівень виконавської майстерності, де музичне спілкування переходить у сферу підсвідомого. Цей «безсловесний діалог» базується на вмінні партнерів миттєво передавати та приймати лідерство, не порушуючи при цьому цілісності художнього задуму. Важливою навичкою тут є опанування мови жестів та поглядів: від ледь помітного руху головою (ауфтакту), що дає сигнал до початку, до спільної кінетики тіла під час кульмінацій. Таке візуальне та психологічне взаєморозуміння дозволяє виконавцям відчувати себе частиною єдиного цілого, де кожен жест одного піаніста знаходить миттєвий відгук у рухах іншого [3].

Основою такого діалогу є розвинена емпатія – здатність відчувати емоційний стан та агогічні наміри партнера без попереднього обговорення. У живому виконанні завжди є місце для імпровізаційності, і саме психологічна гнучкість дозволяє ансамблю реагувати на несподівані зміни темпу чи динаміки, що можуть виникнути під впливом натхнення «тут і зараз». Це вимагає відмови від виконавчого егоцентризму: музикант має бути готовим у будь-який момент відійти на другий план, щоб дати простір для висловлювання партнера, або навпаки – впевнено взяти на себе роль лідера, відчувши підтримку колеги [3].

У підсумку відзначимо, що формування навичок ансамблевої гри – це шлях від індивідуального виконавства до колективної творчості. Це виховує в піаністі гнучкість, критичне самослухання та здатність бути частиною великого цілого. Ансамблеве музикування не лише збагачує репертуар, а й стає потужним стимулом для загального музичного розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Мішурова Л. М. Ансамблеве виконавство: історія і сучасність. Київ: Ліра-К, 2021. 184 с.
2. Молчанова Т. Мистецтво піаніста-концертмейстера: навчальний посібник. 3-тє вид. Львів: ДМА, 2012. 215 с.
3. Moldenhauer H. Duo Pianism. 3-d ed. Chicago Musical College Press, 2021. 340 p.